

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА ЗООВЕТЕРИНАРНА АКАДЕМІЯ

Знайомство з курсом **ДОПОМІЖНІ ГАЛУЗИ
МИСЛИВСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА**
**Вибіркова компонента освітньо-професійної
програми «Мисливське господарство»
першого рівня освіти – бакалавр галузі
знань – 20 Аграрні науки та продовольство
спеціальності 205 Лісове господарство**

Викладач: кандидат сільськогосподарських наук

Кафедра Кафедра прикладної біології водних
біоресурсів і мисливського господарства ім. проф.
О.С. Тертишного

Телефон - 0576357540, 0953994763.

Електронна пошта: y.n.borodin@gmail.com

Дистанційна підтримка: Moodle

АНОТАЦІЯ:

У сучасних умовах лісове господарство ведуть шляхом комплексного використання багатства лісу. Поряд з одержанням деревини лісові насадження набувають все більшого значення як джерело додаткової сировини для задоволення потреб населення, промисловості в лікарській і технічній сировині, дикорослих плодах. Крім того, лісові підприємства вирощують сільськогосподарські рослини та гриби, займаються садівництвом та бджільництвом. Побічне користування лісом стає невід'ємною частиною ведення лісового господарства.

Доцільність впровадження даної дисципліни в навчальний процес пов'язана з необхідністю підготовки майбутніх спеціалістів з питань науково-обґрунтованої системи раціонального використання природних ресурсів дикорослих лікарських рослин і практичного здійснення заготівель лікарської рослинної сировини на основі їх районування, відповідних календарних термінів експлуатації заростей лікарських рослин, організації їх охорони та відтворення.

На лекціях розглядаються загальні питання ресурсознавства в цілому. Практичні заняття розраховані на виконання робіт по визначенню урожайності, експлуатаційних запасів в польових та камеральних умовах. Самостійна робота направлена на поглиблення знань про запаси лікарських рослин ботаніко-географічних та лісогосподарських зон України шляхом вивчення додаткової наукової літератури.

Мета та завдання навчальної дисципліни

1. Дисципліна вивчається на серединному етапі підготовки бакалаврів для лісового господарства. З лісом пов'язано виробництво не лише деревини, але й багато цінної недеревної продукції. Одним із напрямків господарської діяльності підприємств лісового господарства є заготівля і переробка ягід, грибів, лікарських рослин, бджільництво, підсобне господарство.

Мета навчальної дисципліни "Допоміжні галузі мисливського господарства" визначається змістом тих системних знань і умінь, якими повинен оволодіти фахівець лісового господарства або вчений-лісівник.

Вивчення дисципліни формує необхідну базу теоретичних знань, вмій та навичок для використання допоміжних галузей мисливського господарства, забезпечує освоєння шляхів і способів покращання використання земель лісового фонду.

2. Основними завданнями дисципліни "Допоміжні галузі мисливського господарства" є надання студентам необхідних теоретичних і практичних знань щодо раціонального використання і відновлення "Допоміжних галузів мисливського господарства", здійснення побічних користувань, а саме знання технологій: сінокосіння та заготівлі кормів; збору та переробки дикорослих плодів, ягід, грибів; створення садів; збору лікарських рослин та їх вирощування; підсочки берези; заготівлі і використання деревної зелені; використання інших корисних продуктів лісу.

Велика увага приділяється лісовому бджільництву та вивченню нормативних документів, що регламентують використання недеревних ресурсів і здійснення побічних користувань у лісах України.

3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні знати:

- види допоміжної продукції М.Г., та їх значення для задоволення потреб населення і виробництва;
- основні види лікарських, технічних, харчових і кормових рослин рослинної сировини, способи її заготівлі;
- класифікацію кормових угідь в лісовому фонді, їх використання, шляхи підвищення продуктивності та якості;
- методи обліку та визначення якості сіна;
- основні види їстівних та отруйних грибів, їх харчові та лікувальні властивості;
- методи заготівлі та штучного розведення;
- способи переробки дикорослих плодів, лікарських рослин, грибів;
- способи визначення розповсюдження та запасів лікарських і технічних рослин та грибів;
- техніку і технологію добування соків листяних порід;

- кормову базу та продукцію бджільництва;

уміти:

- визначати біологічний та експлуатаційний запаси дикорослих рослин, плодів та грибів;

- організувати заготівлю, зберігання та переробку допоміжної продукції лісу;

- здійснювати заготівлю сіна та визначення його якості;

- здійснювати заходи з покращення кормової бази бджільництва;

- організувати вирощування сільськогосподарських плодкових рослин.

Попередні умови для вивчення курсу: засвоєння курсу «біологія»

ВІДПОВІДНІСТЬ СТАНДАРТУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНІЙ ПРОГРАМІ

Компетентності та програмні результати навчання, які формуються при вивченні даної дисципліни (кодування згідно відповідного стандарту вищої освіти).

Компетентності:

ЗК8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК11. Навички здійснення безпечної діяльності.

ФК14. Здатність застосовувати професійно-профільні знання та практичні навички з біології, фізіології, хімії, генетики, біометрії, біотехнології, екології, охорони праці і філософії для розведення, догляду, утримання мисливських собак, диких тварин для штучного розведення.

Програмні результати навчання:

ПРН 6. Здійснювати підбір і використання необхідного обладнання, інструментів для організації виробничого процесу з урахуванням екологічних, технічних та технологічних можливостей.

ПРН 18. Вирішувати доцільність використання систем та способів утримання мисливських тварин в умовах напівволі та в умовах штучно створеного середовища.

ЧОМУ ВИ НАВЧИТЕСЬ, ЩО ОТРИМАЄТЕ

(Відповідність компетентностей дисципліни межах компетентностей та програмним результатам навчання освітньо-професійної програми наведена кодами в дужках; після «/» вказана форма контролю програмних результатів навчання)

Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях (ЗК8, ЗК11, ФК14, ПРН6, 18) /індивідуальні практичні завдання

Володіти базовими природничо-науковими знаннями для вирішення поставлених завдань.(ЗК8, ЗК11, ФК14, ПРН6, 18) / індивідуальні практичні завдання

Навчальним планом зі спеціальності 205 – Лісове господарство ОП Мисливське господарство на вивчення дисципліни «Допоміжні галузі мисливського господарства» відведено 150 год., у тім числі 76 год. аудиторних (з них лекційні і лабораторні) заняття. Підсумковою формою контролю є іспит.

СТРУКТУРНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Допоміжні галузі мисливського господарства»

Спеціальність 205– «Лісове господарство»

Освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр.

Дисципліна за навчальним планом – за вибором ВНЗ. Курс III.

Структурний план

Види занять та форми контролю	Обсяг дисциплін за навчальним планом		У тому числі по семестрам		
			денне навчання	Заочне навчання	
	кредитів	годин		VI	5,9 р.
Всього годин по плану	5	150	150		
У т.ч. аудиторних	2,5	76	76		
Самостійних	2,4	74	74		
Із аудиторних лекцій	1,2	38	38		
Лабораторних					
Практичних	1,2	38	38		
Семінарських					
Модуль (заліковий кредит)	I	1,0	30	30	
	II	1,0	30	30	
	III	1,0	30	30	
	IV	1,0	30	30	
	V	1,0	30	30	
Контрольна робота					
Курсовий проект					
Залік					
Екзамен підсумковий			*		

Відповідальні за курс: доцент Бородін Ю.М.

Закріплені викладачі: доцент Бородін Ю.М.

ПЕРЕДМОВА

Навчальна дисципліна «Допоміжні галузі мисливського господарства» включає три основних спрямування (блоки): рибництво, бджільництво, а також ботанічні об'єкти.

У результаті вивчення дисципліни «Допоміжні галузі мисливського господарства» студенти повинні:

знати: біологію медоносних бджіл, технологію їх утримання, розведення, отримання продукції бджільництва тощо; основи заселення гідробіонтів у природно водне середовище з метою збільшення рибопродуктивності, природну кормову базу вирощування риби в полікультурі, основи розведення риб тощо; технологію заготівлі березового і кленового соку, збирання ягід, заготівлі живиці, лика, горіхів, виготовлення деревного вугілля тощо;

вміти: користуватися пасічницьким матеріалом, проводити весняну ревізію бджіл, нарощувати силу бджолої сім'ї, організувати кочівлю, відкачувати мед, заготівлі продукцію бджільництва, організувати профілактичні заходи проти ворогів бджіл, підгодовування, зимівлю тощо; розводити і вирощувати рибу та інші гідробіонти в умовах мисливського господарства; заготівлі березовий та кленовий соки, збирати ягоди, гриби, горіхи, заготівлі лико, виготовляти деревне вугілля тощо.

Навчальним планом зі спеціальності – Лісове господарство на вивчення дисципліни «Допоміжні галузі мисливського господарства» відведено 150 год., у тім числі 76 год. аудиторних (лекційних і лабораторних) занять. Підсумковою формою контролю є іспит.

Структура і зміст навчальної дисципліни

Назва модулів дисципліни	Змістовність	Компетентності шифр
Модуль 1 Введення в дисципліну	Мета, задачі, значення дисципліни.	ЗК8, ЗК11, ФК14, ПРН6, ПРН18
Модуль 2 Бджільництво	Технологія розведення і вирощування медоносних бджіл.	ЗК8, ЗК11, ФК14, ПРН6, ПРН18
Модуль 3 Рибництво	Технологія розведення і вирощування риби та інших об'єктів аквакультури.	ЗК8, ЗК11, ФК14, ПРН6, ПРН18
Модуль 4 Ботанічні об'єкти	Технології заготівлі березового та кленового соку, переробка та консервування.	ЗК8, ЗК11, ФК14, ПРН6, ПРН18
Модуль 5 Ботанічні об'єкти	Технології заготівлі збирання ягід, грибів, горіхів, заготівлі лика, виготовлення деревного вугілля тощо.	ЗК8, ЗК11, ФК14, ПРН6, ПРН18
Підсумковий контроль Іспит	Узагальнений тестовий зміст навчальної дисципліни, який об'єднує всі теми «Допоміжних галузей мисливського господарства».	ЗК8, ЗК11, ФК14, ПРН6, ПРН18

Теоретичні заняття (Лекційний курс)

№ п/п	Теми та план лекції	Кільк. годин	Рекомендована література
1	<p>Біологія бджолої сім'ї. Склад сім'ї і функція різних особин бджолої сім'ї: матки, трутня і робочих бджіл.</p> <p>Морфологія бджоли. Анатомія бджоли.</p> <p>Життєдіяльність бджолої сім'ї на протязі року. Мікроклімат бджолої сім'ї. Оптимальний період розвитку бджолої сім'ї. Вплив екологічних факторів на якість потомства. Роїння бджіл та причини цього явища.</p>	2	1 (3-25)
2	<p>Життєдіяльність бджолої сім'ї взимку.</p>	2	1 (26-71)
3	<p>Вулики та пасічний інвентар. Характеристика типів вуликів. Вимоги, яким повинні відповідати вулики. Міжрамкові відстані та розміри рамок. Пасічний інвентар. Пасічні будівлі.</p>	2	1 (33-42)
4	<p>Технологія утримання бджолиних сімей та виробництва продуктів бджільництва в умовах мисливського господарства. Загальні правила огляду бджолої сім'ї. Весняні роботи на пасіці. Головна весняна ревізія на пасіці: умови та задачі її проведення.</p>	2	1 (43-71)
5	<p>Підготовка бджолиних сімей до медозбору при утриманні їх у вуликах різних систем. Нарощування бджіл. Використання відводів. Забезпечення бджіл стільниками. Вплив сім'ї на медозбір. Кочівля бджіл на медозбір. Транспортування бджіл. Відбір та викачування меду. Виробництво стільникового меду.</p>	2	1 (72-76)
6	<p>Кормова база бджільництва. Споживання меду і перги бджолою сім'єю на протязі року. Медоносні рослини. Нектаропродуктивність. Фактори, які впливають на виділення нектару рослинами. Класифікація медоносних рослин по характеру цвітіння і місцю знаходження. Типи медозборів. Підтримуючий та головний медозбір, їх значення для розвитку і медопродуктивності бджолиних сімей.</p>	2	1 (77-84)

	Методика складання балансу пасіки. Заходи поліпшення кормової бази бджільництва. Запилення с.-г. культур. Норми запилення на великих масивах.		
7	Зимівля бджіл. Підготовка сімей. Норми кормових запасів для зимівлі бджіл. Фактори, які впливають на успішну зимівлю бджіл. Осіннє нарощування молодих бджіл. Осіння ревізія бджолиних сімей і її задачі. Збір гнізда бджіл на зимівлю. Утеплення гнізда. Способи зимівлі бджіл. Догляд за бджолами взимку.	2	1 (95-178), 2 (197-263, 133-157)
8	Хвороби та шкідники бджіл. Основні відомості про хвороби бджіл і шляхи їх розповсюдження. Профілактика захворювань. Коротка характеристика незаразних хвороб. Інфекційні хвороби бджіл: американський і європейський гнилець, вірусний параліч та інші. Інвазійні хвороби бджіл: акарапідоз, варроатоз, нозематоз, мікози, браульоз. Шкідники і паразити бджіл, боротьба з ними.	2	1 (95-178), (197-263, 133-157)
9	Характеристика озерного і річкового фонду, водойм країни	2	2-6-7
10	Основні об'єкти товарного рибництва в ріках озерах і інших природних водоймах	2	2-6-7
11	Вирощування товарної риби в озерах	2	2-6-7
12	Акліматизація риб і кормових організмів.	2	2-6-7
13	Вирощування товарної риби в малих водоймищах.	2	2-6-7
14	Рибогосподарська меліорація.	2	1 (95-178)
15	Заготівля березового і кленового соків	2	2-6-7
16	Збирання ягід	2	2-6-7
17	Збирання грибів	1	2-6-7
18	Збирання живиці	2	2-6-7
19	Заготівля лика	2	2-6-7
20	Технологія виготовлення деревного вугілля	1	2-6-7
	Лекції загальна кількість годин	38	

Лабораторні (практичні) заняття

№	Тема	Перелік завдань лабораторних робіт для виконання студентами	Кільк. годин	Методичне і технічне забезпечення
1	Біологія бджолої сім'ї	Вивчення складу бджолої сім'ї та функції особин.	2	1, 2, 3, 4, 12
2	Морфологія бджолої	Вивчення зовнішньої будови тіла бджолої, крил та ніжок, робочих органів на ніжках, будова жалячого апарату.	2	1, 2, 3, 4, 12
3	Анатомія бджолої	Вивчення систем травлення, дихання, кровообігу, виділення, нервової та статеві системи у робочої бджолої, матки, трутня.	2	1, 2, 3, 4, 12
4	Будова гнізда бджіл	Будова рамок, між рамові відстані, холодний і теплий запас рамок, типи чарунок тощо	2	1, 2, 3, 4, 12
5	Вулики та пасічний інвентар	Будова вуликів різних систем і типів. Пасічний інвентар.	2	1, 2, 3, 4, 12
6	Кормова база для бджіл	Знайомство з медоносними рослинами нашої місцевості (гербарій) Нектарний запас місцевості	2	1, 2, 3, 4, 12
7	Організація пасічного господарства	Знайомство з територією пасіки, пасічними будівлями, устаткуванням.	2	1, 2, 3, 4, 12
8	Класифікація і характеристика фонду водоймищ.	1. Методика обстеження озер. 2. Лімнологічна класифікація озер та їх особливості як рибогосподарських водойм.	2	4, 5, 6, 7, 8, 13
9	Ознайомлення з основними промисловими рибами в озерах.	1. Ознайомлення з флорою і фауною озер. 2. Значення вирощування риби в озерах для товарного рибництва	1	4, 5, 6, 7, 8
10	Створення маточних стад в озерах.	1. Підготовка плідників. 2. Режим рибогосподарської експлуатації: масштаби зариблення водойм. 3. Прогнозування отримання потомства.	2	4, 5, 6, 7, 8

11	Ознайомлення з методами інкубація ікри.	1. Ознайомлення з правилами інкубації. 2. Ознайомлення з етапами ембріонального розвитку у різних методів вирощування молоді риби.	2	4, 5, 6, 7, 8
12	Ознайомлення з основними етапами личинкового і малькового розвитку.	1. Ознайомлення з основними етапами личинкового і малькового розвитку у різних видів риби.	2	4, 5, 6, 7, 8
13	Ознайомлення з еколого-технологічними нормативами при вирощуванні товарної риби	1. Основні нормативи при вирощуванні товарної риби. 2. Розрахунки отримання товарної продукції.	2	4, 5, 6, 7, 8
14	Заготівля березового і кленового соків	Технологія заготівлі березового і кленового соків	2	9,10, 11, 14
15	Збирання ягід	Технологія збирання ягід	2	9,10, 11, 14
16	Збирання грибів	Технологія збирання грибів	2	9,10, 11, 14
17	Збирання горіхів	Технологія збирання горіхів	2	9,10, 11, 14
18	Заготівля живиці	Технологія заготівлі живиці	2	9,10, 11, 14
19	Заготівля лика	Технологія заготівлі лика	2	9,10, 11, 14
20	Виготовлення деревного вугілля	Технологія виготовлення деревного вугілля	2	9,10, 11, 14
	Практичні заняття загальна кількість годин		38	

САМОСТІЙНА РОБОТА

Розділ дисциплін	Контрольні питання та завдання для самостійного вивчення	Кількість годин	Форма звітності та контролю
Нетрадиційні продукти бджільництва	Асортимент та сфера застосування нетрадиційних продуктів бджільництва	24	Реферат
Об'єкти аквакультури	Раки, моллюски, п'явки, водорості тощо	24	Реферат
Лікарські рослини	Ботанічні об'єкти фармації	26	Реферат

Схема розподілу балів за модулями навчальної програми

Змістовий модуль	Навчальні заняття	Виконання індивідуальних завдань (реферат, гурткова робота, олімпіади, конференції тощо)	Всього балів
1	15	2	17
2	15	2	17
3	15	2	17
4	15	4	19
5	15	2	17
Всього за модулі	75	12	87
Підсумковий контроль (диференційований залік)	30		30
Разом	105	12	117

СПІВВІДНОШЕННЯ БАЛІВ ДЛЯ ОТРИМАННЯ ОЦІНКИ З ДИСЦИПЛІНИ

Національна оцінка	Оцінка ECTS	Мінімальна кількість балів для отримання оцінки	
		з 1,2,3 модулів	з дисципліни
Відмінно		27	108
	A	25	97
Добре	B	23	86
	C	20	81
Задовільно	D	19	70
	E	17	59
незадовільно	FX	14	38
	F	<14	<38

Перелік методичного забезпечення для проведення занять

Шифр	Назва методичної роботи
M3-1	Товстик В.Ф. Бджільництво. Робочий зошит для лабораторних занять. – Харків: ХЗВІ, 2000. – 12 с.
M3-2	Основні види риб, яких вирощують в природних водоймищах
M3-3	Їстівні гриби

Перелік технічного забезпечення для проведення лабораторних занять

Шифр	Назва технічних (прилади, інструменти, реактиви) засобів навчання
T3-1	Навчальні стенди, муляжі, експозиції, роздаточний матеріал, бджільницький інвентар, таблиці
T3-2	Мікроскоп
T3-3	Діапроектор
T3-4	Зразки основних видів кормів
T3-5	Бінокулярна лупа
T3-6	Терези
T3-7	Визначник грибів

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Аветисян Г.А. Пчеловодство. - М.: Колос, 1982. – 245 с.
2. Аветисян Г.А. Разведение и содержание пчел. - М.: Колос, 1983. 215 с.
3. Буреник Н.Л., Котова Г.Н. Справочник по пчеловодству. - М.: Колос, 1984. – 165 с.
4. Козлов В.И., Никифоров - Никишин А.Л., Бородин А.Л. Аквакультура.- М. МГУТУ, 2004.- 439 с.
5. Козлов В.И., Абрамович Л.С. Справочник рыбоведа.- М.: Росагропромиздат, 1991.- 237 с.
6. Превезенцев Ю.А., Власов В.А. Рыбоводство.- М: Мир, 2004.- 456с.
- 6.1. Практикум з бджільництва В.В. Мирось, С.Б. Ковтун Харків – 2014
7. Шерман І.М., Краснощок Г.П., Пилипенко Ю.В. Ресурсозберігаюча технологія вирощування риби у малих водосховищах.- Миколаїв. М.П. "Возможности Кимерии", 1996.-41 с.
8. Шерман І.М., Краснощок В.П., Пилипенко Ю.В. Рибництво- К. : Урожай, 1992.- 191 с.
9. Тихомиров Ф.К., Навроцькі А.А., Григора І.М. Ботаніка. –К.: Урожай. –1998. – 416 с.
10. Хржановський В.Г., Пономаренко С.П. Ботаніка. Підручник –2 е вид. перероб. і доп. – К.: Вища школа.- 1993. –328 с.
11. Липа О.Л., Добровольський І.Д. Ботаніка, систематика вищих і нижчих рослин. –К. Вища школа. Головне видавництво, 1975. – 400 с.

Додаткова

12. Товстик В.Ф. Бджільництво. Робочий зошит для лабораторних занять.- Харків: ХЗВІ, 2000. – 12 с.
13. Козлов В.И., Справочник фермера-рыбоведа.- М.: ВНИРО, 1998.- 448 с.
14. Суворов В.В., Воронова І.Н. Ботаніка з основами геоботаніки – 2-е вид. перероб і доп. - Л: Колос, 1979. – 560 с.